

(इंग्रजीत टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठी अनुवाद)

(१९९७) १ एस. सी. आर ८६२

जयवंतराज पुनामिया आणि इतर

विरुद्ध

मेसर्स एच. चोक्सी आणि कंपनी प्रायवेट लिमिटेड

३ फेब्रुवारी १९९७

[न्यायमूर्ती के. रामास्वामी आणि न्यायमूर्ती जी. टी. नानावती]

दिवाणी प्रक्रिया संहिता १९०८: आदेश २३ नियम ३.

तडजोडीचा हुकूम - अपील प्रलंबित असताना पक्षांनी दाखल केलेल्या तडजोडीची नोंद करण्यासाठी अर्जाची अंमलबजावणी - तडजोडीची अभिलेखन करण्यास अपील न्यायालयाने नकार - उच्च न्यायालयाने असा निष्कर्ष अभिलेखनवला की मध्यस्थ नियुक्त करणार्या पक्षांवर तडजोड आकस्मिक असल्याने, तो आदेश २३ नियम ३ अंतर्गत अभिलेखनवला जाऊ शकत नाही - अपील - तडजोड हा तृतीय पक्षाच्या कृतीवर अवलंबून असलेला एक आकस्मिक करार - त्यामुळे हा संपूर्ण करार होता असे म्हटले जाऊ शकत नाही - अशा प्रकारे तडजोडीची अभिलेखन करण्याचा उद्देशच हा होता की वाद त्याच्या अंतीमतेपर्यंत पोहोचतो आणि पुढील खटल्यात नेतो याची खात्री करणे - या प्रकरणात, कारण शेवटी वाद निकाली निघाला नाही, परंतु तडजोड ही तृतीय पक्षाच्या कृतीवर अवलंबून होती, त्याला अंतिम मान्यता मिळाली नाही - या प्रकरणाला अंतिम मान्यता मिळालेली नाही आणि जरी ते हुकूमनाम्याचा एक भाग असले, तरी ते आदेश XXIII, नियम ३, सी. पी. सी. अंतर्गत नोंदवले जाऊ शकत नाही, असे उच्च न्यायालयाने म्हटले होते.

एमटी. अकबती बेगम वि. रहमत हुसेन आणि इतर, ए. आय. आर. (१९७३) ऑल. ८६१ एफ. बी. आणि कातिकारा चिंतामणी डोरा आणि इतर, वि. गुंटरेड्डी अन्नामनायडू आणि इतर, [१९७४] २ एस. सी. आर. ६५५, प्रतिष्ठित.

दिवाणी अपील अधिकारक्षेत्र : 1997 ची दिवाणी अपील क्र. 702.

1997 च्या सी. आर. ए. क्रमांक 9 मधील मुंबई उच्च न्यायालयाच्या दिनांक 10.1.97 च्या निकाल आणि आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी सी. सीतारामय्या, ए. एम. खानविलकर आणि श्रीमती व्ही. डी. खन्ना.

न्यायालयाचा खालील आदेश देण्यात आला:

अनुमती देण्यात आली.

विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील मुंबई उच्च न्यायालयाने दिवाणी पुनरीक्षण अर्ज क्र. 9/97 मध्ये 10 जानेवारी 1997 रोजी दिलेल्या निकाल आणि आदेश पासून उद्भवते. अपील प्रलंबित असताना तडजोडीची अभिलेखन करण्यासाठी आदेश XXIII, नियम 3, सी. पी. सी. अंतर्गत अर्ज दाखल करण्यात आला होता यात वाद नाही. अपील न्यायालयाने तडजोडीची अभिलेखन करण्यास नकार दिला आणि पुनरीक्षणानंतर ती फेटाळण्यात आली. अशा प्रकारे, विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील.

पेपर बुकच्या पृष्ठ 21 वर परिशिष्ट अ म्हणून संलग्न केलेल्या तडजोडीच्या मेमोमध्ये असे नमूद केले आहे की "आम्ही, एच. चोक्सी अँड कंपनी प्रायव्हेट लिमिटेडचे संचालक श्री हर्षन ए. मेहता, खाली स्वाक्षरी केलेले आहेत आणि मेसर्स श्री. जयवंतराव पुनामिया, प्रायव्हेट चे संचालक. संदीप प्लास्टिक प्रा. लिमिटेड याद्वारे श्री मोहन लाल एस. मेहता यांना 2 गॅले डी/8 आणि एबी/14, विकण्यासाठी नियुक्त करते. डी/8 आणि एबी/14, ठाणे येथील नंदनवन सी-ऑपरेटिव्ह इंडस्ट्रियल इस्टेट लिमिटेड येथे स्थित आहेत. श्री. मोहनलाल एस. मेहता यांची मध्यस्थ म्हणून नियुक्ती करणाऱ्या पक्षांवर तडजोड अवलंबून असल्याने, सी. पी. सी. च्या आदेश XXIII, नियम 3 अंतर्गत ते अभिलेखनवले जाऊ शकत नाही, असा

निष्कर्ष उच्च न्यायालयाने अभिलेखनवला. अपीलकर्त्यांचे विद्वान ज्येष्ठ वकील सीतारामैयह यांचा असा युक्तिवाद आहे की एकदा पक्षकारांनी त्यांचा वाद मिटवण्यासाठी हे प्रकरण तिसऱ्या पक्षाकडे पाठविण्यास सहमती दर्शवली की, ते आदेश XXIII, नियम 3, सी. पी. सी. अंतर्गत लागू केले जाऊ शकते. त्याच्या युक्तिवादाच्या समर्थनार्थ, तो डी/8 आणि एबी/14, अकबरी बेगम वि. रहमत हुसेन आणि इतर, ए. आय. आर. (1973) अलाहाबाद 861 एफ. मधील अलाहाबाद उच्च न्यायालयाच्या निर्णयावर अवलंबून आहे. कतिकारा चिंतामणी डोरा आणि इतर. वि. गुंटरेड्डी अन्नामनायडू आणि इतर, ई [1974] 2 एस. सी. आर. 655. विद्वान वकिलाच्या युक्तिवादाचा विचार केल्यानंतर, आम्हाला वाटते की या प्रकरणातील तथ्ये आणि परिस्थितींमध्ये तो योग्य नाही. हे प्रकरण मोहनलाल एस. मेलिताकडे पाठविण्यासाठी पक्षकारांनी तडजोडीच्या अटींवर तोडगा काढला आहे यात शंका नाही, असे दिसून येते आणि मान्य केल्याप्रमाणे ते दोन गॅलांची विल्हेवाट लावतील आणि थकबाकी समायोजित करून खर्च वजा केल्यानंतर, शिल्लक समभागात पक्षकारांना दिली जाईल. श्री सीतारामय्या यांनी श्री मेहता यांचा पुरावा आमच्यासमोर ठेवला आहे, ज्यामध्ये त्यांनी असे सुचवले आहे की ते मालमत्ता विकण्यास तयार आहेत. श्री. मोहनलाल एस. मेहता यांनी वादग्रस्त सदनिका विकण्यासाठी पावले उचलली नाहीत, असे जिल्हा न्यायाधीशांनी नमूद केले आहे. त्यामुळे संपूर्ण सहमती आहे असे म्हणता येणार नाही. तडजोड हा आकस्मिक करार आहे जो तृतीय पक्षाच्या कृतीवर अवलंबून असतो, म्हणजे समायोजन करणे. अशा प्रकारे, तडजोडीची अभिलेखन करण्याचा मुख्य उद्देश हा आहे की वाद त्याच्या अंतीमतेपर्यंत पोहोचेल आणि त्यामुळे पुढील खटला वाद उध्दभवणार नाही. या प्रकरणात, हा वाद शेवटी निकाली निघाला नव्हता, परंतु तडजोड ही श्री. मोहनलाल एस. मेहता यांच्या कारवाईवर अवलंबून होती, त्यामुळे त्या दृष्टीकोनातून त्याला अंतिम रूप मिळाले नाही. अलाहाबाद उच्च न्यायालयाला खटल्यात प्रलंबित असलेल्या वादाच्या तोडग्यासाठी लवादाच्या संदर्भातील प्रश्नावर विचार करावा लागला. त्या संदर्भात, एक पूर्ण खंडपीठ येथे काढल्याप्रमाणे कायदा मांडण्यासाठी आले:

"जेव्हा दोन्ही पक्ष एकाच वेळी अशी कबुली देतात तेव्हा ते एकाचा प्रस्ताव आणि दुसऱ्याने स्वीकारण्यासारखे असते. त्यामुळे असे परस्पर कबुली हा त्यांच्यातला एक

वैध करार ठरेल. विचार करणे चांगले आहे कारण त्यात परस्परसंवाद आहे. त्यानंतर रेफ्रीचे विधान हे दोन्ही पक्षांचा स्वीकार असेल जे त्यांना बंधनकारक असेल. यात काही शंका नाही की प्रवेश निर्णायक नसतात; रंतु जेथे अशा प्रकारची परस्परता राहिली असेल तर ते एखाद्या करारात परिपक्व झाले असतील, त्यांची निर्णायकता प्रतिष्ठेभ तत्त्वावरून येते.”

त्याचप्रमाणे, कातिकाना चिंतामणी डोराच्या खटल्यातील या न्यायालयाला मद्रास इस्टेट लँड अॅक्ट, 1908 च्या कलम 3 (2) (डी) च्या अर्थानुसार राज्य सरकारने अधिसूचित केलेले विशिष्ट गाव 'इस्टेट' आहे की नाही या प्रश्नावर न्यायालयाच्या निर्णयाचे पालन करण्यास सहमत झालेल्या पक्षांमधील वादाच्या संदर्भात आणि तडजोड झाल्यानंतर निर्णय अपील करण्यायोग्य होता की नाही या संदर्भात मुद्द्याचा विचार करावा लागला. त्या संदर्भात, या न्यायालयाने विचार केला होता आणि असे म्हटले होते की उच्च न्यायालयाने वादाच्या व्याप्तीचा गैरसमज केला आहे आणि जरी हुकूमनाम्याचा काही भाग निकाली काढला गेला असला तरी अपील केले जाईल. तथ्ये आणि परिस्थिती आणि येथे आधी नमूद केलेली निरीक्षणे लक्षात घेता, आम्हाला वाटते की उच्च न्यायालयाने हे म्हणणे योग्य होते की या प्रकरणाला अंतिमता मिळाली नव्हती आणि जरी ते आदेशाचा एक भाग असले तरी ते आदेश XXIII, नियम 3, सी. पी. सी. अंतर्गत नोंदवले जाऊ शकत नाही.

त्यानुसार अपील फेटाळली आली. खर्च नाही.

टी. एन. ए

अपील फेटाळली आली.

अस्वीकरण

"या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या / तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहिल आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरिता वापर करता येणार नाही. तसेच, इंग्रजी भाषेतील न्यायनिर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरीता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणीकरिता वैध मानला जाईल."